

16. Палеха Ю.І. Документаційне забезпечення управління : [підручник] / Палеха Ю.І. – К. : МАУП, 1997. – 344 с.
17. Словник української мови : в 11 т. / [за ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1970. – Т. 2. – С. 356.
18. Тюменев А.И. Государственное хозяйство Древнего Шумера / А.И. Тюменев / Тюменев А.И. – М. ; Л. : Издательство АН СССР, 1956. – 518 с.
19. Швецова-Водка Г.М. Можливі шляхи розвитку терміносистеми документознавства / Г.М. Швецова-Водка // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань. – К., 2008. – Вип. 2. – С. 96 – 105.

*Статтю рекомендовано до друку
доктором філологічних наук, професором кафедри
професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
Навальною М.І.*

Стаття надійшла до редакції 16 січня 2015 року

УДК 81'23'42

Олександр Потапенко
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК НОВОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ

У статті розглянуто історію становлення української лінгвокультурології як нової інтегрованої науки (початок ХХІ століття). Зокрема проаналізовано найновіші монографії, підручники для ВНЗ та ЗОШ, присвячені даній проблемі, їх наукову новизну, практичну значущість, вагому роль сучасних мовознавців у розвитку української лінгвокультурології, її об'єкта, предмета та завдань. Учені вперше в українській лінгвокультурології детально описали такі концепти, як мова, творчість, Слово, Великдень, Любов, світло, інформація, правда, воля, показали їх ціннісно-сміслові аспекти.

Ключові слова: українська лінгвокультурологія, історія становлення, сучасні мовознавці, монографія, підручник, посібник, новизна, об'єкт, предмет.

В статье рассмотрена история становления украинской лингвокультурологии как новой интегрированной науки (начало XXI века). В частности проанализированы новейшие монографии, учебники для ВУЗов и ООШ, посвященных данной проблеме, их научная новизна, практическое значение, важная роль современных лингвистов в развитии украинской лингвокультурологии, её объекта, предмета и задач. Ученые впервые в украинской лингвокультурологии подробно описали такие концепты, как язык, творчество, Слово, Пасха, Любовь, свет, информация, правда, свобода, показали их ценностно-смысловые аспекты.

Ключевые слова: украинская лингвокультурология, история становления, современные лингвисты, монография, ученик, пособие, новизна, объект, предмет.

The article reviews the history of the formation of Ukrainian linguistic culture studies as a new integrated science (the beginning of the XXI century). It also analyzes the latest monographs, textbooks for high schools and secondary schools devoted to this problem, their scientific novelty, practical significance, important role of the modern linguists in the development of Ukrainian linguistic culture studies, its object, subject and tasks. For the first time the scientists of Ukrainian linguistic culture studies have described in detail such concepts as language, creativity, Word, Easter, Love, light, information, truth, will and shown their value and semantic aspects.

Key words: Ukrainian linguistic culture studies, history of formation, modern linguists, monograph, textbook, manual, novelty, object, subject.

На початку ХХІ століття стала бурхливо розвиватися нова лінгвістична наука – лінгвокультурологія. Проте серед учених не існує єдиного погляду на її об'єкт, предмет, ключові константи та концепти. Не чітко визначено специфіку саме символів, стереотипів, ритуалів, власне лінгвокультурологічних категорій (концептосфера, лінгвокультурема, культурний шок, прецедентні концепти тощо).

Тому метою статті є аналіз, узагальнення здобутків, концепцій, теорій сучасних лінгвістів, їхнього внеску у

створення словників, підручників, посібників з української лінгвокультурології.

Ми мали на меті вирішити такі завдання:

– з'ясувати сучасний стан дослідження проблеми лінгвокультурології як інтегрованої дисципліни;

– показати значний внесок українських лінгвокультурологів у поглиблення методів, прийомів лінгвокультурологічних розвідок, їхній практичний вклад в освітній процес.

У 90-х роках ХХ століття мовознавці нарешті усвідомили, що за науковими концепціями, гіпотезами, категоріями, моделями та схемами повністю зник сам творець та носій мови – людина. І найголовніше: поміж граматичних абстракцій, термінів заблукала душа народу, його неповторний дух, унікальне культурне багатство.

Яким же прозірливим був В. Сухомлинський, коли ще сорок років тому передбачив: «Ми вступаємо у вік Людини». Або Х. Гадамер: «Мова – єдина надія на визволення».

У посібнику В. Кононенка «Українська лінгвокультурологія» [6, с. 7–9] сказано: «До ідеї вивчення культури через мову, мовну діяльність дійшли дослідники різних напрямів – філософи, мовознавці, культурологи – Л. Вітгенштейн, Н. Бор, А. Брюкнер, М. Бердяєв, В. Вернадський та інші вчені.

У дослідженнях М. Бахтіна, Ю. Лотмана, В. Іванова, В. Топорова, Н. Арутюнової, А. Вежбицької, Я. Мукаржовського, В. Русанівського культура в «дзеркалі мови» дістала своє тлумачення як феномен людського буття, форма мислення.

Українські вчені П. Житецький, І. Франко, В. Чапленко, І. Огієнко, Ю. Шевельов, В. Сімович, досліджуючи взаємозв'язки мови, літератури й національної культури, стверджували перспективність їх вивчення у єдності духовного поступу як вираження ментального світу українців. У працях В. Ващенко, І. Чередниченка, Ф. Медведєва, С. Єрмоленко, В. Склярєнка, Н. Сологуб, В. Жайворонка, М. Кочергана, П. Гриценка, В. Кононенка та інших українська мова

розглядається як скарбниця національної культури, а культура – як чинник формування нових явищ і процесів».

У статті К. Чубенко «Лінгвокультурологія з погляду історіографії» (інтернет-версія) зроблено науковий огляд праць з лінгвокультурології.

Дозволимо собі одну розлогу цитату К. Чубенко: «Так, в межах V Міжнародної наукової конференції «Проблеми зіставної семантики» (2001) у своїй доповіді «Типологія моделей світу і контрастивна лінгвістика» А. Зеленько звернув увагу на необхідність розрізнення мовних картин світу в когнітивній лінгвістиці, виокремлюючи повсякденно-побутову, міфологічно-релігійну, художню та наукову картини світу. І хоча в цій доповіді й зазначається, що поняття мовної картини світу вже сформоване в когнітивній лінгвістиці, слід вважати, що чіткої класифікації і диференціації її різновидів сьогодні не існує. Так, ще в ході II Міжнародної конференції «Мова і культура» (1993), І. Гетьман проводив розмежування між мовною і науковою картинами світу як, відповідно, практичною і концептуальною й наголошував на необхідності їх систематизації та узагальнення. Питання не втрачає своєї актуальності, оскільки ми знаходимо абсолютно відмінне тлумачення концептуальної картини світу, далеке від проголошеної І. Гетьманом реалізації суто наукової парадигми: В. Жайворонок робить висновок про те, що концептуальна картина світу є не лише системою понять про сукупність реалій довкілля, а й системою смислів, які втілюються в ці реалії через слово-знак і слово-концепт. С. Потапенко намагається розв'язати питання співвідношення мовної і концептуальної картин світу вже на матеріалі англійської мови. У даному контексті слід згадати дослідження Ф. Бацевича «Когнітивне і лінгвальне в процесах вербалізації», а також зауваження В. Манакіна, який у своїй доповіді «Гносеологічні аспекти моделювання мовних картин світу» так само підкреслив важливість чіткого окреслення понять «*мовна картина світу*» і «*концептуальна картина світу*».

Для дослідження мовних картин світу М. Кочерганом був запропонований зіставно-типологічний метод, а серед найбільш

перспективних рівнів їх дослідження він визначає лексико-семантичний.

Л. Лисиченко приділила увагу структурі мовної картини світу, яку вона представляє у вигляді поля з ядром – мовцем і периферією – мовним колективом. Крім того, дослідниця звертає увагу на словотвірні одиниці як перспективний матеріал для дослідження у будь-якій мові. Словотвір об'єднано з культурологічним аспектом у статті М. Бухтія «Культуроносна функція рідної мови та її реалізація засобами словотворення» шляхом визначення паралелей між характером української культури й особливостями української лексики.

Таким чином, можна зробити такі висновки щодо становлення та розвитку лінгвокультурології як нового напрямку в сучасному мовознавстві:

– мову розглядають в контексті нації як носія особливого типу культури і мислення; застосовується лінгвокогнітивний підхід до дослідження мовних явищ і культурних концептів; виникає лінгвістична антропологія; мова виступає як транслятор культурних цінностей; з точки зору лінгвокультурології вивчають як цілісні тексти, так і окремі шари лексичного складу мови (зокрема фразеологізми і термінологічні системи). Найбільше уваги приділяють дослідженню мовної картини світу, її характеру й структурі, її співвідношенню з іншими картинами світу. В цілому палітра мовних картин світу, представлена в сучасних філологічних дослідженнях, надзвичайно різноманітна. Крім власне мовної (або національної) та концептуальної, згадуються фольклорна та індивідуально-художня картина світу, індивідуально-мовна і поетична мовна картина світу, визначається їх зв'язок із національно-мовною картиною світу. Так, В. Калашников розмежовує поняття поетичної і загальної мовних картин світу як поняття «мова» і «поетична мова». Подібним проблемам присвячена стаття С. Вапірова «Національно-мовна картина світу в художньому дискурсі»;

– проте, незважаючи на значний інтерес до нового напрямку в мовознавстві та його проблематики, на велику кількість досліджень та широке використання терміна

«лінгвокультурологія», сьогодні ще не існує точного окреслення меж цієї дисципліни, її проблематики та методології.

В українському мовознавстві найбільш помітними стали роботи І. Голубовської «Етнічні особливості мовних картин світу», С. Єрмоленко «Мова і український світогляд», В. Іващенко «Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу» [5], Т. Космеди «Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики» (Л., 2008); П. Мацьків «Концептосфера Бог в українському мовному просторі» (Дрогобич, 2007), Н. Мех «Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції» (К., 2008), «Мова і культура» (К., 2002), а також публікації Ж. Соколовської, В. Русанівського, Л. Мацько та ін.

Надзвичайно цінною є робота М. Алефіренка «Лінгвокультурологія. Ціннісно-смісловий простір мови» [1]. У посібнику чи не вперше репрезентована вся системна панорама становлення та розвитку лінгвокультурології.

Учений детально аналізує через призму когнітивістики, лінгвістики, синергетики такі питання, як: одиниці культури та лінгвокультури, методологія та методи лінгвокультури, когнітивні її основи, взаємодію мови та культури. Глибоко досліджені проблеми лінгвокультурних параметрів ціннісно-сміслового сприйняття світу, ментальності, лінгвокультуреми, мовної картини світу. М. Алефіренко акцентує увагу на кодах, внутрішній формі культурно маркованого мовного знака, його культурно-дискурсивній інтерпретації. Деталізуються такі поняття, як етномовна свідомість, етнокультурні його константи, етнокультурна самотутність слова.

Учений досить детально показує відмінність понять «значення – концепт – поняття», акцентує увагу на синергетиці лінгвокультури в цілому, та концепта зокрема.

М. Алефіренко, проаналізувавши десятки концепцій вітчизняних та зарубіжних учених, показав власне бачення культурного концепту як феномену культури, відмінність категорій «концепт» та «значення».

Дослідник ґрунтовно описує місце та роль символів в системі лінгвокультурології, символізацію всього

етнокультурного простору. Описано також культурно-прагматичні конотації слова, його прагматичні грані, соціокультурні стереотипи тощо.

Робота дискусійна, новаторська, вона сприятиме становленню лінгвокультурології як науки, навчальної дисципліни.

Одним із найфундаментальніших і першим у вітчизняній лінгвістиці залишається підручник проф. О. Селіванової «Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми» [8], у якому дуже глибоко проаналізовано основні напрями розвитку світового мовознавства. Значна частина книги описує актуальні проблеми етнолінгвістики, лінгвокультурології, лінгвоконцептології. Зокрема у п'ятому розділі О. Селіванова аналізує такі питання, як проблема етносу, його ознак й етнічної ідентичності в етнолінгвістиці, проблема співвідношення мови й культури; культурна ідентичність, етнокультурна компетенція та її складники; проблема інкультурації й акультурації, культурний шок; проблема міжкультурної комунікації.

У сьомому розділі дослідниця ґрунтовно проаналізувала різні підходи до питань лінгвоконцептології, концепту, методики концептуального аналізу.

Зокрема О. Селіванова [8, с. 279–285] пише, що нині зафіксовано понад 1000 дефініцій культури. Автор визначає такі складники етнокультурної компетенції: культурні установки, культурні цінності, культурні норми (традиції, звичаї, обряди, ритуали). Чимало уваги приділено культурним стереотипам, які виконують роль «глибинного регулятора процесів сприйняття та пізнання», «впливають на свідомість індивіда», «стабілізують суспільство». Водночас вони можуть бути і руйнівним, гальмівним чинником, ґрунтуватися на помилкових переконаннях. Дослідниця називає такі прецедентні феномени як ім'я (Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький), ситуація, текст, висловлення. О. Селіванова аналізує поняття коду культури – «мережу членування категоризації, оцінок інтеріоризованого світу та внутрішнього досвіду людини, зумовлена його культурою й репрезентована в семіотичних системах природньої мови,

мистецтва, обрядів, звичаїв, вірувань, а також у нормах моралі...».

Значна увага приділена таким категоріям як інкультурація, культурний шок, акультурація, міжкультурна комунікація, міжкультурний тренінг. У нинішніх умовах загострення міжконфесійних, соціальних відносин особливої актуальності набуває модель акультурації М. Беннета, яка передбачає «міжкультурну взаємодію на підставі досягнення міжкультурної чуйності. О. Селіванова [8, с. 306] пише: «Етноцентриські етапи мають такі рівні: 1) заперечення культурних розбіжностей між етнічними групами, що виявляється в ізоляції та сепарації; 3) применшення як остання спроба зберегти етноцентристську позицію (на цьому етапі культурні розбіжності визнаються й не оцінюються негативно через універсалізм підходу до людини як створіння Божого (розр. наша – О.П.). Останній етап є перехідним до етнорелятивістських, коли людина, по-перше, визнає можливість поваги культурних розбіжностей, по-друге, прагне опанувати норми й цінності чужої культури, адаптуватися, по-третє, повністю пристосуватися до чужої культури й формує у власній особі мультикультурну особистість. Головним методом оволодіння є міжкультурний тренінг, метою якого є зниження етноцентризму, формування культурного релятивізму, толерантності до чужої культури й підготовка людини до міжкультурних контактів, зокрема, спілкування».

Вагомим внеском у розвиток етнолінгвістики, лінгвокультурології стали фундаментальні праці В. Жайворонка «Знаки української етнокультури. Словник-довідник» [3] та «Українська етнолінгвістика. Нариси» [4].

Зокрема в останній роботі вчений детально проаналізував місце етнолінгвістики, культурології, етнології, фольклористики, психології, поетики тощо в культурно-освітньому просторі України. Цікавими є розділи «Міфологія і мовний світ народу», «Мовні одиниці – етносимволи», «Слово в етнологічному аспекті», «Українські обрядові мовні формули на етнокультурному тлі» та ін. В. Жайворонко глибоко дослідив національно забарвлене слово І. Котляревського, ідіостилістику Т. Шевченка, окремі аспекти лінгводидактики.

Насичена багатим фактичним матеріалом, написана дохідливо воістину з душею, робота може бути використана не лише на заняттях із етнолінгвістики, а й культурології.

Ще фундаментальнішою лексикографічною спорудою є словник-довідник «Знаки української етнокультури», у якому вміщено близько 10 тисяч лексем, лексикалізованих та фразеологізованих словосполучень. В. Жайворонок зробив лексикографічний опис багатьох мовних одиниць, семантика яких має зазвичай глибинні етнокультурні нашарування.

Цінне те, що автор описав концепти та константи багатющої духовної, фольклорної скарбниці нашого народу.

Безперечно, культурологи, пересічні громадяни знайдуть у словнику тлумачення віддалених у часі, але таких рідних українській душі понять як *Дніпро, козак, Січ, воля, доля, калина, хата, соняшник, лелека, криниця* тощо.

В останні роки з'явилася низка фундаментальних праць В. Кононенка (Мова у контексті культури : [монографія] / Віталій Кононенко. – К. : Плай, 2008; Українська лінгвокультурологія. – К. : Вища школа, 2008. та ін.). Зокрема остання робота вичерпно висвітлює такі важливі питання, як: теоретичні засади лінгвокультурології, лінгвокультурологічні аспекти текстів; образи, оцінки, асоціації; словесні символи в національній культурі; духовно-культурні концепти (*віра, слава, гріх, сум, зрада, воля, доля*).

Автор описує специфіку національно-мовної картини світу українців, мовну особистість як носія етнокультурних знань, культурно-мовну компетенцію, міфологеми, внутрішні форми слова, народну фразеологію в культурології.

Глибиною, аргументованістю відзначаються такі параграфи, як «Образність як культурологічна категорія», «Мовна оцінка в етнокультурному вимірі», «Лінгвокультурна інтерпретація символів», «Словесний символ у тексті» тощо.

Помітним явищем в українській лінгводидактиці та лінгвокультурології стали праці В. Дороз «Українська мова в діалозі культур» [2] та «Крос-культурне навчання учнів-білінгвів української мови» [2].

Зокрема в першій роботі дослідниця ґрунтовно описує проблеми мовної картини світу та ціннісних пріоритетів етнічної спільноти, концептуалізації світу в значеннях мовних одиниць, національної специфіки репрезентації концептів. Автор досліджує різні підходи вчених до таких важливих категорій як культурні та етнічні феномени, вербальні символи як чинник національної культурної самоідентифікації, етносимволи, етнічні міфи й архетипи як складники етнокультури, лінгвокультурне поле, лінгвокультурема, код культури тощо.

Багато уваги в посібнику приділено національному етикету та національній комунікативній поведінці (невербальні засоби комунікації, форми звертання, гостинність українців, комунікативні табу, згубність лихослів'я тощо). Автор акцентує увагу на лексиці та фразеології як пріоритетних розділах мови для передачі національно-культурних феноменів, а також морфології та синтаксисі як індикаторах світоглядних основ етносу.

Ще ґрунтовнішою є монографія В. Дороз «Крос-культурне навчання учнів-білінгвів» [2], де описано найновіші теоретично-методологічні засади крос-культурного навчання дітей в умовах міжетнічної комунікації. Зокрема дослідниця розглядає такі перспективні принципи, аспекти як: філософія гуманізму, синергетики, соціолінгвістики, педагогічні передумови крос-культурного навчання школярів, їх психологічні особливості.

У розділі «Лінгвістична база крос-культурного навчання учнів-білінгвів української мови» В. Дороз описує особливості лінгвокогнітивної природи одиниць дискурсу та лінгвокультури, мовленнєвий акт, текст як комунікативні одиниці вираження крос-культурного дискурсу. Окремо аналізуються прецедентні феномени як базове ядро стереотипних знань, а також соціокультурні стереотипи.

Автор наполягає на формуванні знань про емоційно-оцінну та образно-експресивну концентуалізацію дійсності.

Новаторство В. Дороз полягає в тому, що вона обстоює ідею планетарної свідомості» (В. Вернадський), нового, гуманітарного мислення (М. Бахтін). Ечений наголошує [2,

с. 39–40]: «Гуманітарне мислення» або «розум спілкування» (А. Лосев) – необхідна гарантія виживання в ХХІ ст. Питання буття, загадки культури та людського духу стають особистісно значущими для людини з таким типом мислення, є предметом її душевної і духовної напруги, об'єднують її мікросвіт з мікросвітом Усесвіту. Гуманітарне мислення опановує світ духовно-смысловим чином, як аксіологічну цінність, тому його завданням є ціннісно забарвити світ, наповнити його вищим смыслом і зробити співпричетним людині, суспільству, розкодувати зміст культури за допомогою пам'яток, текстів, знаків, кодів тощо».

Автор закликає до нового способу діалогу культур, релігій, ідеологій. Зокрема В. Дороз [2, с. 44] пише: «Концепція діалогу культур М. Бубера, за якою діалог відбувається у декількох вимірах: між людиною і Богом, людиною і людиною, людиною і світом. Мир відношень можливий, на думку вченого, у трьох сферах: перша – життя з природою, друга – життя з людьми, третя – життя з духовними сутностями».

Новаторство дослідниці полягає і в тому, що вона аргументовано доводить ефективність саме культурно зорієнтованої мовної освіти.

Автор аналізує лінгвокраїнознавчий, лінгвокультурологічний, комунікативно-етнографічний, соціокультурний підходи (принципи).

В. Дороз [2, с. 183] наголошує: «Останнім часом багато говориться про те, що будь-яка суспільна наука спрямована на людину (антропоцентризм). На жаль, проблема Людини у Всесвіті залишається поза увагою лінгводидактів, окрім цікавих, на наш погляд, праць Л. Скурагівського і О. Потапенка».

І як висновок В. Дороз [2, с. 251] пише: «Учитель-словесник має допомогти учням побачити в узагальнених категоріях національно-окреслене, історично і традиційно зумовлене, осмислене у вимірах часу, ввійти в коло споконвічних народних прагнень із орієнтацією на сучасні процеси, тобто спрямувати пізнання концептуальних засад духовності в урочище мови. Тому під час вивчення української

мови у старших класах актуальним постає застосування лінгвістичного аналізу концептосфери українського народу в її конкретних мовно-комунікативних та прагматичних аспектах, на ґрунті національної культури з орієнтацією на етнопсихологічні й загальнофілософські засади».

Одноєю з найфундаментальніших праць, на нашу думку, є монографія професора Н. Мех «Лінгвокультурологема ЛОГОС у науковій, релігійній та художній картинах світу» (К., 2011). Базуючись на принципах холізму, синергетики, автор вперше в Україні здійснила когнітивний, прагматичний, аксіологічний, культурологічний аналіз чи не найважливіших констант Логос, Розум, Мова, Творчість, Закон.

У наш бездуховний жорстокий час особливо потрібен синтезований аналіз подібних концептів у науковій, релігійній, художній картинах світу.

Н. Мех ґрунтовно описала такі поняття сучасної лінгвокультурології, як: текст, герменевтика, когнівістика, лінгвоепістема, концепт, лінгвокультурема тощо. Автор запропонувала новий власний мовний знак – лінгвокультурологему, визначила її диференційні ознаки.

Першою серед лінгвістів Н. Мех усебічно дослідила лінгвокультурологему ЛОГОС через призму філософії, лінгвістики, богослів'я (християнського). Причому дослідниця базує свої глибинні висновки на сотнях промовистих цитат зі Святого Письма.

Не менш переконливим і науковим є аналіз макрополів Мова, Розум, Мудрість (людська) та Божа Премудрість, Серце. Автор настільки глибоко знає Святе Письмо і добирає такі переконливі його слова-перлини, що навіть атеїст, перечитавши їх, замислиться...

Цінне те, що дослідниця дуже скрупульозно проаналізувала використання концепту мова та слово у поетичній мові Т. Шевченка, В. Сосюри, М. Рильського, Б. Олійника, В. Симоненка та ін.

Новизна книги полягає в тому, що Н. Мех показує мову як потужну енергію людської культури, творче начало, стверджує, що Бог – Слово, Ісус Христос – Друга Особа Трійці «це сутність, що існує в усьому» (Там само, с. 356–357).

У нашій роботі «Лінгвокультурологія» зроблено спробу окреслити теоретичні основи лінгвокультурології, її основні поняття та категорії.

Зокрема автори запропонували розширити предмет лінгвокультурології, проаналізувати такі її категорії та поняття як концепт, міф та символ, дискурс, текст, наратив. Багато уваги приділено такому важливому складнику лінгвокультурології, як українське менталітетознавство, мова та духовність (концепти «покаяння», «прощення»).

Автори запропонували культурологічну модель особистості вченого ХХІ століття, розглянули деякі аспекти антрополінгвістики, народної зоології, ботаніки тощо.

У нашій монографії [7, с. 44] зроблено спробу узагальнити теоретичні основи сучасного холізму, окреслити холістичні, культурологічні аспекти концепту. Синтезувавши найновіші дані в галузі філософії, психології, квантової фізики, езотерики, культурології, лінгвістики, ми запропонували аксіологічне, духовне, емоційно-оцінне тлумачення таких концептів як *Правда, Великдень, Воскресіння Ісуса Христа, Любов, світло, Слово, буква, Альфа та Омега, Водолій, вузол – сіть – зв'язок – інформація, вавилонська вежа, дурник* тощо.

Автор запропонував власні гіпотези, нові підходи до лінгвокультурологічних явищ, акцентувавши увагу на ціннісних, християнських аспектах.

У статті В. Дороз «Мудрість, народжена багатством серця» (Потапенко О.І. Лінгвоконцептологія : [монографія] / О. Потапенко. – К. : Освіта України, 2010. – 336 с. // Українська мова та література в школі, – 2011. – №1. – С. 63) сказано: «Актуальність праці О. Потапенка мотивована необхідністю узагальнення філософських, психологічних, езотеричних аспектів холізму. Автор апелює до холістичного принципу репрезентації знань, що не відокремлює мовне від позамовного й об'єднує в сенсорну, моторну інформацію на одному концептуальному рівні, де вона зіставляється з вербальною в одному форматі».

Учений вважає, що необхідність активізації теоретичних досліджень у галузі лінгвістичної, соціальної і культурної

антропології диктується сучасним процесом розвитку суспільства, якому необхідною стала не просто «розумна людина», а цілісно-духовна особистість – «розумна із системою цінностей». Своєю працею Олександр Іванович спонукає пригадати слова В. Біблера, який стверджував, що школа ХХІ ст. повинна створювати не «людину освічену», яка може служити не тільки Богу, а й Дияволу, в умовах сьогодення, однією з характерних рис якої є «знелюднення людини», а «людину культури», оскільки саме така людина – цілісна особистість, і її «виращування» передбачає навчання з вихованням, тобто формування її ціннісної свідомості. З огляду на «знелюднення людини» в сучасному техногенному світі, який спирається на раціоналістично-об'єктивістську спрямовану науку, пригадуються також думки М. Хайдеггера, який категорично заперечував цінність наукового об'єктивного аналізу реальності. На думку вченого, об'єктивне філософське дослідження дає змогу фіксувати лише «зовнішність» буття, зводити знання до «усередненої, вкрай збідненої, абстрактної, мертвої схеми світу». Заперечуючи об'єктивний аналіз реальності, і В. Біблер, і М. Хайдеггер пропонують звернутися до «екзистенціальної аналітики буття», яка може розкрити світ не як «сущє» (повторюване в речах і явищах), а як «існування» речі та явища в їхній неповторності та цілісній «унікальності». Схожі думки ми помічаємо в монографії О. Потапенка, який наголошує, що духовне (ідеальне – наукова думка, розум людства) має бути первинним, визначальним відносно всього природно-штучного (матеріального), людина зокрема і суспільство в цілому потребують відновлення духовного здоров'я, «божественного стану свідомості» індивіда, адже прогрес цивілізації неможливий без очищення душі від агресії, користолюбства, ненависті, гордині.

Оскільки сучасна лінгвістична наука, постулюючи зв'язок мови з мисленням, доводить, що навчання мови безпосередньо пов'язане з навчанням нового стилю мислення, то під час створення сучасних, найбільш ефективних методик навчання мови актуальними для шкільної мовної освіти постають досягнення лінгвоконцептології, лінгвокультурології, теорії

міжкультурної комунікації. Зважаючи на загальноприйняте положення про те, що інформація про навколишню дійсність зберігається у свідомості людини у формі великої кількості концептів, які сучасною лінгвістикою розглядаються в трьох аспектах: когнітивному та психолінгвістичному; синкретичному, який об'єднує постулати когнітивного та лінгвокультурологічного підходів; власне лінгвокультурологічному, наукова праця О. Потапенка є вчасною й актуальною. Для шкільного знайомства з концептами ефективним буде розгляд ознак: у когнітивній інтерпретації – це суб'єктивність, неструктурованість, оперативність; у лінгвокультурологічній інтерпретації – об'єктивність, структурованість, глобальність, історичність. Цікавими для шкільного навчання є окремо висвітлені автором через призму синергетики і холізму найважливіші концепти української культури з урахуванням аксіології, міжкультурної комунікації, етнолінгвістики».

Література

1. Алефиренко Н.Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка : [учебное пособие] / Алефиренко Н.Ф. – М. : Флинта, Наука, 2010. – 352 с.
2. Дороз В.Ф. Українська мова в діалозі культур : [навчальний посібник] / Дороз В.Ф. – К. : Ленвіт, 2010. – 231 с.
3. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / Віталій Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
4. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика : Нариси : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Жайворонок В.В. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
5. Іващенко В.Л. Семантика ментального концепту / В.Л. Іващенко // Мовознавство. – 2008. – № 1. – С. 42–43.
6. Кононенко В.І. Українська лінгвокультурологія : [навчальний посібник] / Кононенко В.І. – К. : Вища школа, 2008. – 327 с.
7. Лінгвістика та лінгводидактика : кредитно-модульні курси магістратури : навчальний посібник для студентів ВНЗ

3–4 р.а. зі спеціальності «Українська мова і література» / [О.І. Потапенко, Т.І. Товкайло, Л.П. Кожуховська, Т.В. Чубань, Я.О. Потапенко] ; за заг. ред. проф. О.І. Потапенка. – К. : Міленіум, 2012. – 320 с.

8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми : [підручник] / Селіванова О.О. – Полтава : Довкілл-К, 2008. – 712 с.

Стаття надійшла до редакції 25 листопада 2014 року

УДК 811.11 Бахман І

*Олеся Скляренко, Наталія Марченко
(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТОНІКИ ІДІОСТИЛЮ ІНГЕБОРГ БАХМАНН (на матеріалі ранніх оповідань)

*Стаття присвячена структурно-композиційним особливостям ранніх оповідань відомої австрійської письменниці Інгеборг Бахманн. Було встановлено, що до таких характеристик належать особливості використання назв: антропоцентричних, семантично-трансформованих та семантично-нетрансформованих. В оповіданнях особливе місце займає «Я-оповідь» та варіації внутрішнього мовлення, що слугують індикаторами авторської модальності у тексті. Використання часової форми *Präteritum* є розповідним фоном ранніх оповідань.*

Ключові слова: *оповідання, авторський ідіостиль, композиція, архітектоніка, назви, пити оповіді, часові форми, інформація.*

Статья посвящена структурно-композиционным особенностям ранних рассказов известной австрийской писательницы Ингеборг Бахманн. Было установлено, что к таким характерным чертам принадлежат названия: антропоцентрические, семантически-трансформированы и семантически-нетрансформированы. В рассказах особенное место занимает «Я-рассказ» и вариации внутренней речи, которые исполняют роль индикатора авторской